

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905. Första Kammaren. N:o 4.

Söndagen den 15 oktober.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m., och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flera ledamöters begäran särskilda utskottets nästlidne dag bordlagda utlåtanden:

n:o 2, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition dels med förslag till lag om upphäfvande för Sveriges del af den till bestämmande af de genom föreningen emellan Sverige och Norge uppkomna konstitutionella förhållanden antagna riksakt, dels ock angående medgifvande åt Kungl. Maj:t att å Sveriges vägnar under visst villkor erkänna Norge såsom en från unionen med Sverige skild stat; och

n:o 3, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om upphäfvande af hittills gällande bestämmelser angående unionstecken i rikets flagga.

Anmälades och bordlades särskilda utskottets utlåtanden och memorial:

n:o 4, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till de hushåll, hvilkas värnpliktiga familjeförsörjare under innevarande år varit i tjänst vid flottan kvarhållna för extra tjänstgöring utöfver lagstadgad öfningstid och hvilka för sin utkomst äro väsentligen beroende af familjeförsörjarnas arbetsförtjänst, äfvensom i ämnet väckta motioner;

n:o 5, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till de hushåll, hvilkas värnpliktiga familjeförsörjare under innevarande år varit i tjänst vid hären kvarhållna för extra tjänstgöring utöfver lagstadgad öfningstid och hvilka för sin utkomst äro väsentligen beroende af familjeförsörjarnas arbetsförtjänst, äfvensom i ämnet väckta motioner; och

n:o 6, med förslag till bestridande af kostnader vid andra urtima riksdagen 1905.

Kammaren åtskildes kl. 2,35 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Måndagen den 16 oktober, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 9 i denna månad.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till delar af riksdagsbeslutet:

n:o 1, ingressen,

n:o 2, slutmeningen, och

n:o 3, angående godkännande af vissa vid förhandlingar i Karlstad af utsedde delegerade från svensk och norsk sida uppgjorda förslag till öfverenskommelser mellan de bägge rikena.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande särskilda utskottets den 14 och 15 innevarande oktober bordlagda utlåtande n:o 2, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition dels med förslag till lag om upphäfvande för Sveriges del af den till bestämmande af de genom föreningen emellan Sverige och Norge uppkomna konstitutionella förhållanden antagna riksakt, dels ock angående medgifvande åt Kungl. Maj:t att å Sveriges vägnar under visst villkor erkänna Norge såsom en från unionen med Sverige skild stat.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande hemställt, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, måtte l:o) antaga följande

Förslag

till

Lag

om upphäfvande för Sveriges del af den till bestämmande af de genom föreningen emellan Sverige och Norge uppkomna konstitutionella förhållanden antagna riksakt.

Häri genom förordnas, att den till bestämmande af de genom föreningen emellan Sverige och Norge uppkomna konstitutionella förhållanden antagna riksakt skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft från den tid, då i sedvanlig internationell ordning undertecknats traktater, upprättade i öfverensstämmelse med de utaf utsedde delegerade från svensk och norsk sida uppgjorda förslag till öfverenskommelser angående tvisters hänskjutande till skiljedom, angående neutral zon, befästningars

nedläggande m. m. jämte därtill hörande, uti art. 3 och 5 afsedda separataftal, angående flyttlapparnes rätt till renbete m. m., angående transitotrafiken samt angående gemensamma vattendrag; och

2:o) medgifva, att Kungl. Maj:t finge, under villkor att traktater, hvarom ofvan under 1:o) förmäles, varda behörigen under-tecknade, å Sveriges vägnar erkänna Norge såsom en från unionen med Sverige skild stat.

Punkten 1.

Friherre Klingspor: Herr grefve och talman, mina herrar! Den, som förskingrar sitt arf, förlorar sin ära. Det arf, Sverige genom våra förfäder fått uti den politiska ledningen af den Skandinaviska halfön, hafva vi utan tvingande skäl, endast till följd af brist på kraftig nationell ledning, förskingrat, och sista fasen däraf föreligger nu till afgörande.

Sveriges intressen äro förrådä. Hela Sverige har rätt att fälla sorgetårar, icke därför att unionen brister, utan därför att den stolthet vi känt öfver vår historia, den känsla vi haft att vara svenskar har fått ett grundskott genom detta. Det är snarare skammens rodnad än stolthetens, som stiger upp på våra kinder efter dessa dagar, efter dessa år.

Det var den s. k. liberalismen med den Themptanderska ministären som exponent, hvilken år 1884 gräfdde den graf, som nu skall igenfyllas. Samma liberalism har sedan dess oafslätligt hjälpt Norge att underminera unionen. Den statsminister, som mot mig i Första Kammaren utslungade sina bannstrålar, då jag i flaggfrågan sökte försvara Sveriges intressen mot Norges illdåd gentemot den unionella symbolen, bör nu klarligen kunna se, att det var upprorsmäns ärenden han då gick. Liberalismen fortsätter trots allt att häna oss, som sökt värna om Konungens myndighet och landets intressen, och tyckes till och med anse det vara oberättigadt af oss att i dessa allvarsstunder, då så mycket brister för gamla Svea, gifva uttryck åt vår sorg och vår oro för framtiden. Mot detta protesterar jag på det kraftigaste. Att de, som själfva sitta i glashuset, helst se, att inga stenar kastas, förstår jag mycket väl, men lika väl böra de kunna förstå, att vi andra vilja fritaga oss från det ansvar, som de hafva dragit öfver våra hufvuden och öfver gamla Svea.

Vår aktade vice talman bad oss i fredags i sitt ädla anförande att ej se på det förflutna med bitterhet, utan hellre söka att göra framtiden ljus. Hvad ha vi då att hoppas af framtiden? Skall Norge först och främst ärligt fylla de förpliktelser det ålagts? Vi hafva nyligen sett, huru man i Norge uppfattat det önskemål, som Sverige framlade, att norska folket skulle visa, att det påtoge sig ansvaret för hvad som skett genom den norska revolutionen den 7 juni. Huru utfördes nu detta? Jo, med en despotism, som endast är jämförlig med de socialistiska fackföreningarnas sätt att behandla

*Lagförslag
ang. upp-
häfvande af
riksakten.*

Lagförslag
ang. upp-
häfvande af
riksakten.

(Forts.)

sina adepter. De som vid folkomröstningen vågade fritt säga sin tanke, de som hade mera känsla för hvad som skedde än den stora mängden, de icke allenast förföljdes då, utan förföljas äfven efteråt och drifvas kanske på detta sätt att känna sig rent af fosterlandslösa. Är detta ett lojalt uppfyllande af Sveriges önskan, hvilken dock icke var ett intressekraf från Sveriges sida, utan endast grundade sig på känslan af att man efteråt icke ville höra, att Sverige öfvergifvit det norska folket eller att unionskonungen öfvergifvit detsamma? Man ville helt enkelt, att det norska folket skulle själfv påtaga sig ansvaret.

Med denna erfarenhet för ögonen måste man fråga sig: huru skola normännen uppfylla dessa andra villkor, som pålagts dem i afseende å gränsfästningarna m. m.? Hvad skola vi göra, om dessa villkor icke uppfyllas? Vi hafva visserligen rätt att våga hoppas att den regering, som *nu* sitter vid styret, icke skall låta komma sig till last samma undfallenhet, samma slöhet — jag skulle vilja begagna ännu skarpare ord, om icke ögonblickets allvar förbjöde mig det — som den regering hvilken här fanns i juni månad. Huru uppfyllde man då sina plikter mot Sverige? Man må emellertid, som sagdt, hoppas, att den regering, som nu är, eller den, som kommer, skola bättre uppbära landets intressen.

Vi äro säkerligen icke ännu fria från att förhandla om norska frågor. Här föreligga många andra mellanhafvanden än dessa, hvilka uppställts såsom villkor. Skall det sätt, hvarpå dessa frågor lösas, komma att i all framtid vittna om vår slapphet, vår brist på fosterlandskänsla och vår brist på kraft? Jag påminte vid remissdebatten under förra urtiman om Bohusbanan m. m. Huru komma alla dessa frågor att skötas?

Att upphäfva riksakten, innan den uppgörelse som förestår blifvit nöjaktigt genomförd, så att Riksdagens fordran realiter är uppfyllt, det är ju en efterlåtenhet, en eftergifvenhet, som jag anser vara alldeles för stor och från hvilken jag för min del vill taga afstånd. Jag vill påstå, att hvad som skett och hvad som nu förestår genom riksaktens upphäfvande är en olycka, en obothg olycka för såväl Sverige som Norge. I våra tider skola icke de små staterna uppdelas; det är en känd sanning. Hvad har nu Norge att göra? Huru kommer det norska folket att begagnas af sin suveränitet? Jo, helt visst på ett sätt, som *icke* kommer att öfverensstämma med våra intressen och med våra önskningsar att få upprätthålla freden. Ty trots allt och trots all nesa, som vi varit underkastade, har dock under dessa 90 år freden kunnat bevaras. Detta har varit vårt stora önskemål, och det var därför som uppoffringar gjordes i början af förra århundradet.

Huru kommer det nu att ske? Våra s. k. fredsvänner, hvilka uppträda som fredsapostlar och icke vilja kraftigt häfda Sveriges rätt, tro sig därigenom gagna fredens intressen. Men det göra de icke. De komma endast att framdeles stötta oss i än värre svårigheter än dem vi nu skulle hafva mött, om vi hållit oss kraftigt uppe. Det är ju helt naturligt, och vi hafva redan sett

tecken på horisonten, hvilka visa, hvarthän de politiska molnen komma att draga. De komma att samla sig öfver Sverige och Norge; kanske samla de sig först vid de norska kusterna. De skola helt säkert framtinga en norsk politik, som å sin sida kommer att tvinga äfven oss in i den s. k. stormaktspolitiken. Icke få vi hädanefter en 90-årig fred. Vi kunna vara förvissade om att freden kommer att blifva störd kanske snarare än vi tro. Det är ju möjligt, att Sverige och Norge då komma att kämpa sida vid sida, men lika möjligt är, att vi komma att kämpa mot hvarandra. Säkert är emellertid, att det icke är för Sveriges eller Norges intressen som vi då skola kläda blodig skjorta, utan för helt andra intressen, hvilka för oss äro främmande. Våra egna intressen däremot komma helt visst icke att blifva på något sätt beaktade.

Det är den känsla jag har af de olyckor, som komma att sprida sig öfver de båda länderna, och det är känslan af ökad fiendskap mellan länderna, som man enfaldigt nog trott sig kunna undvika på sätt nu skett, men som torde komma att i sin mån tära på oss litet hvar — det är detta som gör, att jag liksom många andra i vårt land tager afstånd från den politik, som fört oss hit. Jag vill åtminstone för min del, i likhet med mina kamrater för några dagar sedan, gifva ett kraftigt uttryck åt min känsla af att det är Sveriges olycka, som i dag beseglas.

Herr Fahlbeck: Herr grefve och talman, mina herrar! Det är en betydelsefull dag, då Riksdagen nu är samlad för att upphäfva den akt, som våra förfäder för 90 år sedan stiftade. Ty det var från Sveriges ständer, som initiativet till riksaktens stiftande utgick. Det är icke underligt, om man då får höra sådana sorgens och bitterhetens ord som de, hvilka nyss uttalades. De äro lätt förklarliga och mycket ursäktliga, men jag tror likväl icke, att de i samma grad äro rättvisa. Äfven jag vill därför tillåta mig att kasta en blick tillbaka och likaså söka att kasta en blick framåt.

Jag kan icke finna, att förhållandena varit så mörka, som de af den föregående ärade talaren skildrats, och icke heller att de för framtiden behöfva blifva det. Gå vi i tanken tillbaka till år 1815 och taga kännedom om de handlingar, som åtföljde riksaktens tillkomst, så är det första intryck vi därvid erfara en känsla af undran och förvåning, förvåning öfver den optimism, som uttalar sig däri. Jag skall tillåta mig att citera några få ord. De äro ur konstitutionsutskottets betänkande år 1815, där det heter så: »Då begge staterna äga folkens borgerliga frihet skyddad genom egna grundlagar, väntar svenska folket af denna förening en politisk styrka inom den nordiska halfön, den högsta som kan ernås, innan svear och norrmän sträcka sina broderliga armar för att sammansmälta till ett folk.»

Så tänkte och skref man 1815. Denna optimism har kommit på skam, och det är blott underligt, kunna vi nu tycka, att

*Lagförslag
ang. upphäfvande af
riksakten.
(Forts.)*

Lagförslag
ang. upp-
häfande af
riksakten.
(Forts.)

man någonsin hyst den. Men, sanningen att säga, svenska folket har hyst denna optimism ända till de sista dagarna. Fanns det någon något berättigadt i detta? Helt visst icke. Det, som kanske mest förvånar, är, att 1809 års män, samme män som skapat den efter sin tids måttstock fullkomliga författning, som vi alltjämt äga, kunde några år senare vara med om att skriva denna riksakt och upprätta en union, som var så bristfällig. Men förklaringen ligger till en del däruti, att detta icke var en inre angelägenhet, vid hvars ordnande den egna erfarenhet, vi under århundraden samlat, kunde komma till användning. Det var en yttre och okänd sak detta att stifta ett statsförbund. En annan mäktigare anledning till att unionen blef sådan den blef, är att finna uti främmande, dynastiska inflytelser, som kommo till och som vredo det hela på sned. Men i denna akt och i dessa stiftelsefakta hafva vi att söka ursprunget till hela den följande utvecklingen; där ligger orsakskedjans begynnelsepunkt och grunden till att vi nu kallats att bära unionen till grafven.

Ty spørjer man, hvarför det har gått så illa med denna union och hvarför optimismen visat sig så falsk, så finner man, att det är tvenne stora grundläggande fakta, som härtill varit orsak. Det ena af dessa är *den norska författningens egen natur*, det andra är *unionens beskaffenhet*.

Den norska författningen är till större delen byggd på 1791 års franska konstitution, alltså på folksuveränitetens princip, men så tillämpad, att till representationen skulle all makt förläggas, just så som Johan Sverdrup ett 70-tal år senare uttryckte sig, då han sade: »I denna sal — i Stortingets sal — skall all makt samlas.» Den konsekventa utvecklingen af denna princip måste innebära, att äfven det stora område, som omfattas af utrikespolitiken, borde samlas och afgöras uti samma sal. Norges författning var alltså enligt själfva sin grundtanke stridande mot föreningen med Sverige. Detta är den ena stora orsaken och den egentligen drifvande kraften, som alltigenom fört det norska folket och de norska partierna mot ett och samma mål, som var — ut ur unionen.

Den andra orsaken har varit unionens egen beskaffenhet. Unionen är ett statsförbund, i den speciella formen af en *realunion*. Men ett statsförbund har ännu aldrig blifvit bestående och blir det mindre nu än tillförne. Ett statsförbund saknar nämligen den första förutsättningen för ett statsväsen — *ett folk*, och hvad därtill i nutiden med nödvändighet hör — en *folkrepresentation*. Det har här varit *två* folk och *två* riksförsamlingar. Där-af måste förr eller senare följa en upplösning, i det att hvardera folket går sin väg. Det österrikisk-ungerska statsförbundet skall visa sig lika ohållbart, därom kan man vara förvissad, ty denna statsform är, jag upprepar det, i sig själf ohållbar.

Nåväl, mina herrar, om det nu förhåller sig så — och det gör det — då kunna vi däraf draga ett par märkliga slutsatser.

Den ena af dessa är, att det betydtt ganska litet hvad vi gjort eller icke gjort i denna sak. Det har uttalats skarpa förebräelser i anledning af det sätt, hvarpå Sverige förhållit sig gentemot Norge. Man har klandrat vår eftergifvenhet och menat, att om den ej funnits, så hade resultatet blifvit ett annat. Man har vidare sagt, att om vi år 1885 låtit bli att ändra formen för ministeriella måls behandling, eller om vi år 1895 icke uppsagt mellanrikslagen, så skulle allt ha varit annorlunda. Detta är blott illusioner, mina herrar; saken har gått sin gång, hvad vi än gjort — kanske något långsammare, det är hela skillnaden. Och jag tillägger, att detsamma gäller den förre årade talarens förebräelse mot vänstern i Sverige — en förebräelse, som för öfrigt är fullt befogad —, att om vänstern i Sverige ej stödt vänstern i Norge, så stode vi ej där vi nu stå. Hade det ej skett, så hade utvecklingen ej gått så fort, det är sant, men till slut hade det dock ändrat på samma sätt — ty det var en inre nödvändighet, som dref saken därhän.

För att undgå hvad som nu skett, hade det kräfts, antingen att Sverige eröfrat och med sig införlifvat Norge, eller ock att en förbundsstat upprättats, hvarvid icke blott Norges grundlov måst helt och hållet omskrifvas, utan äfven den svenska författningen. Men sedan man genom konventionen i Moss släppt den förra tanken, kom den senare aldrig upp. Det är märkligt att i handlingarna från år 1815 se, huru man vid ingående af denna förening med bestämd afsikt underlät att röra vid den svenska författningen. Man var fullt medveten om att man skapade en förening, där den ena författningen ej på något sätt gjorde intrång på den andra; och det var ju lätt förklarligt, att Sverige år 1815 ej ville ändra sin författning. Båda författningarna hade emellertid måst göras om och en ny gemensam upprättas, för att unionen skolat bestå. Men detta har, som sagdt, ingen velat. Därför kunna vi tryggt säga, att sådana förebräelser som de nyss nämnda icke ha någon verklig grund, ty det hade ändock gått som det gått.

En annan slutsats, som man af detta kan draga, är, att det tal är fåvitskt, som man understundom hör, att sedan nu den rättsliga unionen är borta, skola vi få en »hjärtats union», som det heter. Ack, mina herrar, det är just en »hjärtats union», som vi haft! Må man blott läsa handlingarna från 1815, så skall man finna, att det var detta, man då tänkte och ville. Mellan raderna skyntar det tydligt fram, att då man gaf en så stor likställighet, var det i hopp att få det norska folket i sina armar och för att sammanmälta det med det svenska till ett folk. Det är en »hjärtats union», vi haft; och den har visat sig oduglig. Men om sålunda hvarje tanke på en ny union är idel fantasi, så följer visserligen icke däraf, att fiendskap från Norges sida behöfver framdeles råda. Tvärtom hoppas jag, att, sedan den storm lagt sig, som upprörts af 7-juni-beslutet och hvad därmed äger sammanhang, förhållandet emellan de båda folken skall bli godt.

*Lagförslag
ang. upp-
häfvande af
riksakten.
(Forts.)*

Lagförslag
ang. upp-
häfvande af
riksakten.
(Forts.)

Hvad framtiden för öfrigt kan bära i sitt sköte, veta vi icke. Men det är utan vidare klart, att vi efter detta stå ensamme. För mången kännes sådant icke blott bittert, utan rent af förskräckligt; man fruktar ensamheten. Ja, det är otvifvelaktigt, att den har sina faror, men å andra sidan, mina herrar, har den ock sina stora fördelar. Den stora vinst, hvilken såsom en mogen frukt följer af det beslut, som fattas i dag, är, att vi åter få en *utrikespolitik*. Vi ha icke haft någon sådan under de sista mansåldrarna; och det finns intet, som så förslöar ett folk och kan så i roten fördärfva det som att ingen utrikespolitik äga. Det är icke nog för ett folk att, som det så vackert heter, ägna sig åt kulturuppgifter och inre frågor; den första uppgift, ett folk har, är att som folk lefva bland folken. Och detta förutsätter en *utrikespolitik*.

Men ännu än sak! Det är först när vi få en *utrikespolitik*, som man kan hoppas komma ifrån den försumpning af vårt inre lif, hvarom ej utan skäl talas, ty *utrikespolitiken* är det, som samlar — *inrikespolitiken* blott skiljer oss åt. Det är ett vackert tal, som höres för närvarande, att vi nu skola vända oss inåt och där samla oss till ett enigt folk i arbetet på vår inre utveckling. Jag hoppas, att så skall ske, men icke sker det blott därför, att vi blifvit kvitt Norge, och att de inre uppgifterna kalla oss. Nej, om det lyckas, så är det, emedan vi åter få en *utrikespolitik*, ty, jag upprepar det, det är den allena, som enar. Den samlingsvind, hvaraf vi känt en fläkt under den sista tiden, den är just en verkan af *utrikespolitiken*.

Därför, om det har sina vådor med sig att stå ensamme, så har det ock sina stora vinning. Framför allt finner jag det vara vida bättre än att lefva i en union sådan som den, vi nu gå att graflägga. Alltså säger jag för min del, att jag hälsar denna dag mera med glädje än med sorg.

Herr grefve och talman! Jag har velat få till protokollet antecknade dessa mina tankar och mina förhoppningar.

Herr Wieselgren: Jag vet icke, om kammaren i allmänhet uppfattat den siste talaren som opponent mot de tankar, som den förste talaren uttryckte. Det kunde ju möjligen tyckas, som om emellan dessa två funnes en i allt alldeles bestämd motsättning; men för min del tror jag icke, att så är förhållandet. Jag tror, att grundtonen, grundtanken hos båda talarne var ungefär densamma; och jag tror ock, att man kan instämma med dem båda två, ehuru jag gärna erkänner, att i åtskilliga detaljer motsättningen emellan dem var tydlig.

Den siste talarens slututtalande står han dock, tror jag, tämligen ensam om. Äfven om jag kunde följa honom i åtskilliga stycken och särskildt hvad han sade om *utrikespolitikens* inflytande på ett folk, om det bekymmersamma och förslöande för ett folk i att icke äga någon sådan, så tror jag dock icke, att det är många i Sveriges land, som kunna säga, att de »med nöje»

hälsa den åtgärd, vi nu gå att vidtaga — upphäfvandet af 1815 års riksakt och därmed ock af den svensk-norska unionen. Jag är tvärtom viss, att de allra flesta med djupt vemod stå inför denna nödvändighet; men att, sedan norska folket talat den 13 augusti, det *är* en nödvändighet, står väl ock för oss alla klart. Vi kunna icke med bibehållen hederskänsla upprätthålla en union, öfver hvilken broderfolket, fullt medvetet om sitt ansvar, uttalat sin förkastelsedom på sätt som skett.

Lagförslag
ang. upphäfvande af
riksakten.
(Forts.)

Men, i alla fall, vi stå vid slutet af en period, som visserligen för närvarande synes oss vara en tid af kif och tvedräkt; men den stund skall komma, då icke blott Sverige utan äfven Norge vid en återblick å denna då historiska tid torde nödgas erkänna, att det var ett synnerligen lyckligt skede i Nordens historia. Därmed är det icke sagdt — jag vill åtminstone icke säga det — att icke många skuggor från denna tid ligga öfver de nordiska folken. Den tyngsta, den mörkaste skuggan synes mig vara, att de båda folken på dessa 90 år icke lärt sig förstå hvarandra, icke lärt att ägna hvarandra den broderskärlek, som borde hafva följt af deras egenskap af brödrafolk.

Jag vill emellertid icke sluta i den pessimism, som den förste ärade talaren gaf uttryck åt. Jag bygger ännu alltid mitt hopp på den tanke, som för mer än ett halft tusen år tillbaka första gången sträfvade att vinna realitet i vår historia — tanken på Nordens *enhet*. Som kammaren känner, har den nyare forskningen uppvisat, att den s. k. Kalmarunionen biträdades af svenska och danska män, men att de norska män, som deltog i arbetena i Kalmar år 1397, vägrade att underteckna unionsaftalet. Det blef således icke hvad det afsetts att bli. Nu hafva normmännen ännu en gång visat sig icke kunna fatta den nordiska enhetstanken. Men det må vara mig tillåtet att i detta afskedets ögonblick uttala den förhoppningen, att, när det norska folket väl vunnit den erfarenhet, utan hvilken folken icke nå *mognad* — den erfarenhet, som nu antagligen förestår dem — de då skola bättre än hittills förstå att uppskatta hvad denna tanke betyder. Och att den hittills lefvat ett halft årtusende utan att dö, är mig en borgen för att den ej heller hädanefter skall dö — att, om än den svensk-norska unionen med dessa dagar upphör att lefva, den nordiska enhetstanken dock skall fortsätta sitt lif, om än det först blir kommande släkten förbehållet att utföra denna tanke, att omsätta den i verklighet och att göra det bättre, än hvad det lyckats våra fäder och oss.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af särskilda utskottets den 14 och 15 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 3, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om upphäfvande af hittills gällande bestämmelser angående unionstecken i rikets flagga, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid föredragning af särskilda utskottets nästlidne dag bordlagda utlåtanden och memorial:

n:o 5, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till de hushåll, hvilkas värnpliktiga familjeförsörjare under innevarande år varit i tjänst vid flottan kvarhållna för extra tjänstgöring utöfver lagstadgad öfningstid och hvilka för sin utkomst äro väsentligen beroende af familjeförsörjarnas arbetsförtjänst, äfvensom i ämnet väckta motioner;

n:o 5, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till de hushåll, hvilkas värnpliktiga familjeförsörjare under innevarande år varit i tjänst vid hären kvarhållna för extra tjänstgöring utöfver lagstadgad öfningstid och hvilka för sin utkomst äro väsentligen beroende af familjeförsörjarens arbetsförtjänst, äfvensom i ämnet väckta motioner; samt

n:o 6, med förslag till bestridande af kostnader vid andra urtima riksdagen 1905,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7 på aftonen.

Kammaren åtskildes kl. 11,48 f. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Måndagen den 16 oktober, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m., och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Upplästes och godkändes särskilda utskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 2, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition dels med förslag till lag om upphäfvande för Sveriges del af den till bestämmande af de genom föreningen mellan Sverige och Norge uppkomna konstitutionella förhållanden antagna riksakt, dels ock angående medgifvande åt Kungl. Maj:t att å Sveriges vägnar under visst villkor erkänna Norge såsom en från unionen med Sverige skild stat;

n:o 3, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om upphäfvande af hittills gällande bestämmelser angående unionstecken i rikets flagga;

n:o 4, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till de hushåll, hvilkas värnpliktiga familjeförsörjare under innevarande år varit i tjänst vid flottan kvarhållna för extra tjänstgöring utöfver lagstadgad öfningstid och hvilka för sin utkomst äro väsentligen beroende af familjeförsörjarnas arbetsförtjänst; samt

n:o 5, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till de hushåll, hvilkas värnpliktiga familjeförsörjare under innevarande år varit i tjänst vid hären kvarhållna för extra tjänstgöring utöfver lagstadgad öfningstid och hvilka för sin utkomst äro väsentligen beroende af familjeförsörjarnas arbetsförtjänst.

Protokollsutdrag härom justerades.

Kammaren åtskildes kl. 7,08 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 17 oktober.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

n:o 4, angående *dels* lag om upphäfvande för Sveriges del af den till bestämmande af de genom föreningen emellan Sverige och Norge uppkomna konstitutionella förhållanden antagna riksakt, *dels ock* medgifvande åt Kungl. Maj:t att å Sveriges vägnar under visst villkor erkänna Norge såsom en från unionen med Sverige skild stat,

n:o 5, angående upphäfvande af hittills gällande bestämmelser angående unionstecken i rikets flagga, och

n:o 6, angående understöd till de hushåll, hvilkas värnpliktiga familjeförsörjare under innevarande år varit i tjänst vid hären eller flottan kvarhållna för extra tjänstgöring utöfver lagstadgad öfningstid och hvilka för sin utkomst äro väsentligen beroende af familjeförsörjarnas arbetsförtjänst.

Protokollsutdrag härom justerades.

Kammaren åtskildes kl. 11,07 f. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 18 oktober.

Kammaren sammanträdde kl. 11,30 f. m.

Justerades protokollet för den 11 i denna månad.

Herr talmannen och kammarens ledamöter begåfvo sig kl. 11,42 f. m. till slottskapellet, där riksdagspredikan hölls af pastorsadjunkten H. Wadén. Efter gudstjänstens slut tågade kammaren till rikssalen, hvarest jämväl Andra Kammaren infann sig.

Sedan Hans Maj:t Konungen tillstädeskommit och tagit plats å tronen, framträdde herr talmannen och yttrade:

Allernädigste Konung, Eders Maj:t!

Vackra voro de drömmar, som vid dess tillkomst knöto sig kring den ännu ej sekelgamla union, som nu brutits sönder. Broderskänslor skulle binda samman, utan att hindra inre utveckling i frihet, enighet värna själfständigheten. Men drömmarna drömdes alltmera sällan, de förenande banden blefvo allt sprödare, till dess de nu brustit.

Må likväl det fredslugn — jämnårigt med unionen —, hvilket så mäktigt främjat utveckling och välstånd, ostördt kunna bevaras äfven sedan den unionella förbindelsen upphört.

Det är förvisso en pröfvande tid, Konung och folk nu hafva genomlevvat, och allvarliga uppgifter ställer jämväl den tid, som stundar. I känslan häraf är det som Första Kammaren — ej blott i kraft af grundlagens bud, utan af hjärtats maning — i dag uttalar sina varma välönskningar för Konung och konungahus.

Andra Kammarens talman framförde därpå i denna kammares namn dess undersåtliga välönskningar, hvarefter riksdagsbeslutet blef af hans excellens herr statsministern Lundeberg uppläst.

Därpå höll Hans Maj:t Konungen det i protokollsbihanget införda tal och förklarade det urtima riksmötet avslutadt.

Efter det kammarens ledamöter återkommit till samlingsrummet och där intagit sina platser, framträdde greve Sparre till talmansbordet och yttrade:

Innan vi åtskiljas, anhåller jag att få framföra ett hjärtligt tack för det goda samarbete mellan Eder och eder gamle talman, som präglat äfven detta riksmöte. En önskan må därtill läggas: bevaren i vänligt minne eder gamle talman!

Detta tal besvarades af herr Boström, Gustaf, i följande ordalag:

Herr grefve! Det åligger mig såsom den till riksdagsåren äldste af de härvarande att, å kammarens vägnar, till Eder fram-bära vårt tack för den riksdag, som nu gått till ända, och under hvilken vi ha fått se Eder ånyo intaga talmansstolen. Det har så många gånger blifvit sagdt, — och Ni vet själf, herr grefve, att detta är vår innerliga mening — att det är med glädje och tillfredsställelse, vi se Eder intaga denna plats. Då Ni nu går att för denna riksdag lämna den, är det vår lifliga önskan, att Ni måtte få åtnjuta trefnad och hälsa samt vinna förnyade krafter under den ledighet, som nu förestår Riksdagens ledamöter, så att det må bli oss förunnadt att, då vi åter samlas, få se Eder på eder gamla plats, en plats, som vi önska, att ingen annan må intaga, så länge Ni finnes till i vår krets.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 2 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.